

การศึกษากระบวนการบูรณาการวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมอ่าซ่าของนักเรียน
ชาวไทยภูเขาเผ่าอ่าซ่าในระดับประถมศึกษา: การศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียน
ชาวไทยภูเขาเผ่าอ่าซ่า บ้านปลายฟ้า อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

นางสาวเสาวลักษณ์ อัครยิ่งถาวร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาประถมศึกษา ภาควิชาประถมศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2545
ISBN 974-17-2419-5
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I20880303

A STUDY ON THAI AND AKHA CULTURAL INTEGRATION PROCESS OF AKHA
STUDENTS IN ELEMENTARY SCHOOL: A CASE STUDY OF AKHA STUDENTS
AT PLAIFA VILLAGE, MAE SAI DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE

Miss Saowaluk Assawatyingtaworn

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education in Elementary Education

Department of Elementary Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

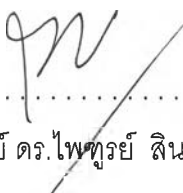
Academic Year 2002

ISBN 974-17-2419-5

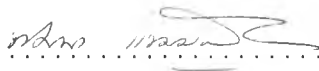
หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษากระบวนการบูรณาการวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมอ่าซ่า
ของนักเรียนชาวไทยภูเขาเผ่าอ่าซ่าในระดับประถมศึกษา: การศึกษา
เฉพาะกรณีนักเรียนชาวไทยภูเขาเผ่าอ่าซ่า บ้านปลายฟ้า อำเภอแม่สาย
จังหวัดเชียงราย

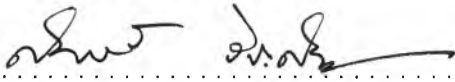
โดย นางสาวเสาวลักษณ์ อัสวยิ่งถาวร
สาขาวิชา ประถมศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. สมพงษ์ จิตระดับ

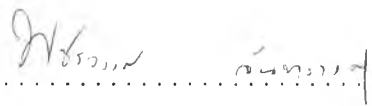
คณะกรรมการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ สินลารัตน์) คณบดีคณะครุศาสตร์

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ทิตินา เข้มมณี) ประธานกรรมการ

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ จิตระดับ) อาจารย์ที่ปรึกษา

.....
(รองศาสตราจารย์ พชรวรรณ จันทรางศุ) กรรมการ

เสาวลักษณ์ อัสวยิ่งถาวร : การศึกษากระบวนการบูรณาการวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมอ่าซ่า
ของนักเรียนชาวไทยภูเขาเผ่าอ่าซ่าในระดับประถมศึกษา: การศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนชาวไทยภูเขา
เผ่าอ่าซ่า บ้านปลายฟ้า อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย (A STUDY ON THAI AND AKHA
CULTURAL INTEGRATION PROCESS OF AKHA STUDENTS IN ELEMENTARY SCHOOL:
A CASE STUDY OF AKHA STUDENTS AT PLAIFA VILLAGE, MAE SAI DISTRICT,
CHIANG RAI PROVINCE) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: รองศาสตราจารย์ ดร. สมพงษ์ จิตระดับ,
320 หน้า ISBN 974-17-2419-5.

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการบูรณาการวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมอ่าซ่าของ
นักเรียนชาวไทยภูเขาเผ่าอ่าซ่าในระดับประถมศึกษา โดยศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนชาวไทยภูเขาเผ่าอ่าซ่าใน
ระดับประถมศึกษา บ้านปลายฟ้า อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย การศึกษาอาศัยข้อมูลจากเอกสารและ
การวิจัยภาคสนาม ด้วยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ต่อจากนั้น
จึงดำเนินการสังเคราะห์และเขียนรายงานผลการวิจัย โดยใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์เป็นหลัก

จากการศึกษาพบว่า เด็กอ่าซ่าบ้านปลายฟ้ามีการบูรณาการวัฒนธรรม โดยการปรับใช้อัตลักษณ์
ดั้งเดิมและรับเอาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมใหม่ เพื่อใช้เป็นกลไกในการแสดงให้เห็นถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์
อ่าซ่า ภายใต้สำนึกทางชาติพันธุ์ 2 ลักษณะ คือ เกิดสำนึกของความเป็นคนอ่าซ่าภายในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน
และเกิดสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย จึงทำให้วัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมอ่าซ่ามีการบูรณาการ ทั้งทางด้าน
การดำรงชีพ ภาษา ศาสนา ศิลปะ และสังคมในลักษณะที่ทันสมัย เพื่อจะได้มีสถานภาพที่สอดคล้องกับ
ความเปลี่ยนแปลง อันเป็นผลมาจากปัจจัยด้านการศึกษา สภาพแวดล้อม และความเจริญก้าวหน้าทาง
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การบูรณาการวัฒนธรรมของเด็กอ่าซ่าโดยการปรับวัฒนธรรมอ่าซ่าเข้ามาอยู่ใน
บริบทของวัฒนธรรมไทย ได้ทำให้เกิดภาวะของการสูญเสียความเป็นคนอ่าซ่า จากการละทิ้งวัฒนธรรมดั้งเดิม
จนแทบไม่สามารถบอกได้ว่าอะไรคือสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นอ่าซ่า ไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้า การแต่งกาย อาหาร
ภาษา ศาสนา ศิลปะ และสังคม ซึ่งมีได้มีความแตกต่างไปจากวัฒนธรรมไทย อย่างไรก็ตามการเกิด
ประสบการณ์ใหม่จากวัฒนธรรมบูรณาการนี้ ทำให้เด็กอ่าซ่าสามารถทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ร่วมทาง
วัฒนธรรมได้อย่างครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ทั้งหมดนี้จึงเป็นสิ่งที่แสดงถึงความสามารถในการปรับตัวทางวัฒนธรรม
ของเด็กอ่าซ่า ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่ยังคงดำเนินต่อไป

ภาควิชา.....ประถมศึกษา..... ลายมือชื่อนิสิต.....เสาวลักษณ์ อัสวยิ่งถาวร
สาขาวิชา.....ประถมศึกษา..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา.....2545..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

438 38050 27: MAJOR ELEMENTARY EDUCATION

KEY WORD: AKHA / CULTURE / INTEGRATE / CULTURAL INTEGRATION / HILL TRIBE

SAOWALUK ASSAWATYINGTAWORN : A STUDY ON THAI AND AKHA CULTURAL INTEGRATION PROCESS OF AKHA STUDENTS IN ELEMENTARY SCHOOL: A CASE STUDY OF AKHA STUDENTS AT PLAIFA VILLAGE, MAE SAI DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE. THESIS ADVISOR: ASSOC. PROF. SOMPONG CHITRADUP, Ph.D., 320 pp. ISBN 974-17-2419-5

The purposes of this research is to study on Thai and Akha cultural integration process of Akha students in elementary school. It is a case study of the Akha students in elementary school at Plaifa Village, Maesai District, Chiangrai Province. Data are collected from relevant documents, participant observation and informal interview, then synthesized data means of domain analysis and componential analysis, and presented the findings through analytic description.

The study shows that the Akha children at Plaifa Village had adjusted their identity Akha culture to the modern culture. They present 2 perspectives : awareness of themselves as being 1) part of the Akha tribal community and 2) being part of the Thai people. The Akha children have integrated Thai cultural norms to their way of life; in their language, religion, art, and social customs. This has enabled them to survive changes adjusting as a result of Thai education; the imposed social environment; and the influence of modern science and information technology. The children of the Akha people have integrated their culture to the Thai culture and lost much of their Akha identity, one of ten abandoning their own culture completely. Sometimes it is difficult to recognize the Akha apart from Thai in their customs. Food, language, religion, art, modern and social community. On the other hand, Akha children now have an understanding of a multi – culture society. In conclusion, Akha children can adjust their culture in a changing world.

Department.....Elementary Education..	Student 's signature.....	<i>Saowaluk Assawatyingtaworn</i>
Field of student...Elementary Education	Advisor 's signature.....	<i>Sompong Chitradup</i>
Academic year.....2002.....	Co-advisor 's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความช่วยเหลือ มิตรภาพ ความรัก กำลังใจ ฯลฯ ที่ผู้วิจัยได้รับจากบุคคลต่าง ๆ มากมาย โอกาสนี้ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณบุคคลต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. สมพงษ์ จิตระดับ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้เป็นกัลยาณมิตรของศิษย์ และเป็นผู้จุดประกายความคิด ความสนใจต่อประเด็นปัญหาของชนเผ่า ท่านได้ให้โอกาสที่ดี ให้ความรู้ คำแนะนำ ข้อคิดเห็นที่เต็มเปี่ยมด้วยมุมมอง เพื่อความเป็นธรรมของสังคม และดูแลช่วยเหลือผู้วิจัยด้วยความห่วงใยและเมตตาอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยตลอดมา นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รับความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร. ทิศนา แหมมณี ประธานสอบวิทยานิพนธ์ และ รองศาสตราจารย์ พชรวรรณ จันทรางศุ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ผู้เปี่ยมด้วยพลังคิดเชิงบวกและฉับไวในการสอนนิสิตอยู่ตลอดเวลา ที่ได้กรุณาให้ความรู้ และข้อคิดอย่างกว้างขวางในการแก้ไขและปรับปรุงวิทยานิพนธ์ให้ถูกต้อง และมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณคณะครูและนักเรียนโรงเรียนทอฝัน ที่เต็มเปี่ยมไปด้วยพลัง และความกระตือรือร้นในการช่วยเหลือ พร้อมทั้งกำลังใจที่มีคุณค่ายิ่งต่อความมุ่งมั่น และการฟันฝ่าอุปสรรคนานับประการในหลาย ๆ โอกาสที่ผ่านมา และที่ขาดไม่ได้ คือ ชาวบ้านในชุมชนบ้านปลายฟ้าทุกท่าน ที่ได้ให้บทเรียนและประสบการณ์ของการมีชีวิต ท่ามกลางปัญหาที่รุมล้อมอย่างมีความหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง "อาเพ่วลานู หม่อเป๊ะกู" ผู้ทรงภูมิความรู้ของหมู่บ้าน และเหล่าสมาชิกตัวน้อยผู้เป็นดั่งชุมทรัพย์ทางวิชาการ ที่ให้ความรู้แก่ผู้วิจัยได้อย่างไม่รู้จบ และเป็นผู้ซึ่งได้ใช้ความพยายามอย่างมาก ในการถ่ายทอดและอธิบายเรื่องราว และความคิดต่าง ๆ ที่กลั่นกรองมาจากประสบการณ์และความเข้าใจ เพื่อให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้ ทำความเข้าใจและเข้าถึงความสลับซับซ้อนของวิถีชีวิต ระบบความคิด ความเชื่อที่แตกต่างของชนเผ่าอาข่าได้อย่างลึกซึ้งมากขึ้น จึงขอกล่าวคำว่าขอบคุณทุกท่านอย่างจริงใจ

เหนือสิ่งอื่นใดขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงต่อครอบครัว "อัสวยิ่งถาวร" อย่างหาที่เปรียบมิได้ ที่เป็นผู้เสียสละเพื่อการศึกษา ให้กำลังใจ ความห่วงใย ความอบอุ่น ความช่วยเหลือ และสนับสนุน ส่งเสริมในการศึกษาเล่าเรียนตั้งแต่ครั้งเยาว์วัย ขอขอบคุณความขยันหมั่นเพียรของผู้วิจัย และขอบคุณผู้มีส่วนช่วยเหลือให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงด้วยดี ซึ่งไม่ได้เอ่ยนามไว้ ณ ที่นี้ คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณ "คุณแม่" และผู้มีพระคุณทุกท่าน และขอระลึกถึงพระคุณ "คุณพ่อ" ผู้ลวงลับ ที่เป็นกำลังใจของลูก จนทำให้ลูกประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดีในวันนี้

เสาวลักษณ์ อัสวยิ่งถาวร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญแผนภาพ.....	ญ
สารบัญรูปภาพ.....	ฎ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามวิจัย.....	6
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	8
วิธีดำเนินการวิจัย.....	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
ตอนที่ 1 แนวคิดเรื่องการศึกษากับวัฒนธรรม.....	11
ตอนที่ 2 แนวคิดเรื่องวัฒนธรรม.....	20
ตอนที่ 3 แนวคิดเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์อำเภอ.....	36
ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	58
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	68
การเลือกสนาม.....	68
การเลือกกรณีศึกษา.....	70

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	71
การสร้างเครื่องมือ.....	71
การเข้าภาคสนาม.....	73
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	74
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	74
การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล.....	75
การสังเคราะห์และสรุปข้อมูล.....	77
การเขียนรายงานการวิจัย.....	77
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	78
ตอนที่ 1 โรงเรียนทอฝัน.....	80
ตอนที่ 2 ชุมชนอำเภอบ้านปลายฟ้า.....	106
ตอนที่ 3 กระบวนการบูรณาการวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมอำเภ...	125
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ.....	239
สรุปผลการวิจัย.....	239
อภิปรายผลการวิจัย.....	247
ข้อเสนอแนะ.....	253
รายการอ้างอิง.....	255
ภาคผนวก.....	264
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	320

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 แสดงจำนวนประชากรอำเภอในประเทศไทย พ.ศ. 2540.....	42
2 แสดงจำนวนนักเรียนโรงเรียนทอฝัน ปีการศึกษา 2545.....	83
3 แสดงประเภทและเรื่องพูด.....	149
4 แสดงการสรุปข้อมูลชั่วคราวจากบันทึกภาคสนาม.....	281
5 แสดงการสรุปข้อมูลชั่วคราวจากเทปบันทึกเสียง.....	289
6 แสดงตัวอย่างคำศัพท์ภาษาอำช่าหมวดร่างกาย.....	297
7 แสดงตัวอย่างคำศัพท์ภาษาอำช่าหมวดเครื่องแต่งกายเครื่องประดับ.....	298
8 แสดงตัวอย่างคำศัพท์ภาษาอำช่าหมวดเครือญาติ.....	299
9 แสดงตัวอย่างคำศัพท์ภาษาอำช่าหมวดสัตว์.....	300
10 แสดงตัวอย่างคำศัพท์ภาษาอำช่าหมวดตัวเลข.....	301
11 แสดงตัวอย่างคำศัพท์ภาษาอำช่าหมวดสี.....	302
12 แสดงตัวอย่างคำศัพท์ภาษาอำช่าหมวดคำสรรพนาม.....	302
13 แสดงตัวอย่างคำศัพท์ภาษาอำช่าหมวดเวลา/ฤดู.....	302
14 แสดงตัวอย่างคำศัพท์ภาษาอำช่าหมวดเครื่องมือเครื่องใช้.....	303
15 แสดงตัวอย่างบทสนทนาภาษาอำช่าหมวดการทักทาย-แนะนำตัว.....	304
16 แสดงตัวอย่างบทสนทนาภาษาอำช่าหมวดครอบครัว.....	305
17 แสดงตัวอย่างบทสนทนาภาษาอำช่าหมวดสุขภาพอนามัย.....	306
18 แสดงตัวอย่างบทสนทนาภาษาอำช่าหมวดการทำมาหากิน.....	307
19 แสดงตัวอย่างบทสนทนาภาษาอำช่าหมวดโภชนาการ.....	308
20 แสดงตัวอย่างบทสนทนาภาษาอำช่าหมวดความเชื่อและพิธีกรรม.....	309
21 แสดงตัวอย่างบทสนทนาภาษาอำช่าหมวดการเดินทาง.....	310

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
1	แสดงแผนที่การอพยพและตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยของกลุ่มชาติพันธุ์อ่าซ่า...	39
2	แสดงเชื้อสายชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ในประเทศไทย.....	40
3	แสดงการจำแนกกลุ่มกรณีศึกษาตามสภาพของครอบครัว.....	70
4	แสดงความสัมพันธ์ของการบูรณาการวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมอ่าซ่า.....	79
5	แสดงอาคารและบริเวณโรงเรียนทอฝัน.....	85
6	แสดงการบริหารงานโรงเรียนทอฝัน.....	87
7	แสดงแผนที่หมู่บ้านปลายฟ้า.....	110
8	แสดงวัฏจักรการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาในรอบหนึ่งปีของเด็กอ่าซ่า บ้านปลายฟ้า.....	177
9	แสดงช่องตารางการเล่นสร้างบ้าน.....	189
10	แสดงระบบการจัดการศึกษาสำหรับเด็กอ่าซ่า.....	238

สารบัญรูปภาพ

รูปภาพชุดที่	หน้า
1 ภาพประกอบการบูรณาการวัฒนธรรมด้านการดำรงชีพ.....	312
2 ภาพประกอบการบูรณาการวัฒนธรรมด้านศาสนา.....	315
3 ภาพประกอบการบูรณาการวัฒนธรรมด้านศิลปะ.....	317
4 ภาพประกอบการบูรณาการวัฒนธรรมด้านสังคม.....	318